

O BUŁGARSKIEJ SKŁADNI POTOCZNEJ OBSZERNIE I DOGŁĘBNI

PETAR SOTIROV

Maria Curie-Skłodowska University in Lublin

Extensively And In-Depth on Bulgarian Colloquial Syntax. A review of: Tsonev, Radoslav. *Bulgarian Colloquial Syntax*. Blagoevgrad: Neofit Rilski University Press, 2022. ISBN 978-954-00-0313-9, 226 pp. [In Bulgarian: Цонев, Радослав. *Българският разговорен синтаксис*. Благоевград: УИ Неофит Рилски, 2022.]

Keywords: Bulgarian language, Radoslav Tsonev, conversational language, informal language, syntax

DOI: <http://dx.doi.org/10.17951/zcm.2026.15.205-209>

W 2022 roku w Bułgarii ukazała się monografia *Bułgarska składnia potoczna* autorstwa Radosława Conewa z Uniwersytetu Południowo-Zachodniego im. Neofita Rilskiego w Błagojewgradzie. Została ona przyjęta z dużym zainteresowaniem przez badaczy języka bułgarskiego i oceniona przez nich bardzo pozytywnie. Świadczą o tym liczne cytowania oraz dobre recenzje w prestiżowych publikacjach naukowych (zob. np. Todorova 2024). Jak wynika z tytułu książki, dociekania R. Conewa koncentrują się na składni potocznej, która jest stosunkowo rzadko badanym obiektem, w przeciwieństwie do innych poziomów języka potocznego, takich jak słownictwo i frazeologia. Z tego powodu, a także ze względu na szereg innych zalet pracy, które zostaną omówione poniżej, zasługuje ona na popularyzację w szerszych kręgach slawistycznych, co czynimy poprzez niniejszą publikację.

Książka zawiera wstęp, 4 rozdziały, zakończenie, autentyczne wzory bułgarskiej mowy potocznej oraz wykaz cytowanych publikacji. Jak przystało na poważne opracowanie naukowe, wstęp najpierw jasno przedstawia przedmiot, cele i założenia badań oraz ich metodologię. Następnie, w kilku podrozdziałach, szczegółowo przedstawiono dotychczasowe badania nad bułgarską mową potoczną, a także osiągnięcia o charakterze stosowanym (np. tworzenie korpusów językowych). Wyjątkowo starannie pokazano tutaj wkład takich zasłużonych uczonych jak

Michaił Widenow, Krasimira Aleksowa, Jowka Tiszewa, Radka Wlachowa i wielu innych, którzy dzięki swojej pracy sprawili, że potoczna forma języka stała się przedmiotem odrębnego kierunku językoznawczego.

Autor nie pominął najważniejszych dyskusyjnych kwestii wokół pojęcia mowy potocznej i wszędzie jasno i kategorycznie wyraził swoje stanowisko. Najważniejszym z tych zagadnień jest kwestia miejsca potocznej formy języka wśród innych form językowych. Po przeanalizowaniu różnych spostrzeżeń autor przyjął, że mowa potoczna jest *jedną z odmian mowy literackiej, w przeciwieństwie do dialektalnej mowy mówionej (ustnej), która jest znacznie bardziej ograniczona terytorialnie* (s. 13). Ponadto, na tle przedstawionych licznych definicji, podsumowując dyskusję, R. Conew wymienił kilka jej specyficznych cech mowy potocznej, w tym: spontaniczność wypowiedzi, nieoficjalność sytuacji, brak ograniczeń etykiety, poruszanie tematyki codziennej, ekspresywność, subiektywność itp. (s. 15–16).

W części wprowadzającej do monografii istotne miejsce zajmują również wcześniejsze badania na temat składni potocznej, które pokazują, że badania R. Conewa wypełniają istotną lukę w tej dziedzinie. Wiele publikacji jest tu szczegółowo opisanych, ale słusznie podkreśla się wkład kilku badaczy i autorów licznych publikacji, w tym obszernych monografii, na przykład takich jak: Iskra Angelowa (Likomanowa-Angelova 1994), Penka Radewa (Radeva 2012) i Jowka Tiszewa (Tisheva 2014). Ta część, podobnie jak poprzednia, z punktu widzenia czytelnika stanowi cenne źródło informacji teoretycznej i bogatej bibliografii.

Ponieważ pojęcia i terminy używane w badaniu składni potocznej znacznie różnią się od tych używanych w badaniach nad składnią literacką, autor zdecydował się na włączenie części wyjaśniającej niektóre z najważniejszych użytych w pracy terminów (s. 22–38). Dokładna lektura tekstu książki pokazuje, że decyzja ta okazała się bardzo trafna, ponieważ wszystkie wyjaśnienia w ogromnym stopniu przyczyniają się do zrozumienia dalszej analitycznej części pracy. Wśród tych terminów znajdują się na przykład: komunikacja werbalna, sytuacja komunikacyjna, osoby komunikujące się, wypowiedź, konstrukcja konwersacyjna itp. W podobny sposób jako pomoc dla czytelnika służy również załączony wykaz znaków użytych przy transkrypcji mowy potocznej (s. 39–42).

Kolejne rozdziały przedstawiają wyniki analizy danych językowych. Nie bez powodu ta analityczna część monografii jest najobszerniejsza. Rozpoczyna ją rozdział pt. *Konstrukcje składniowe w bułgarskiej mowie dyskursywnej* (s. 43–77), w którym poszczególne typy konstrukcji i ich podtypy są opisane i skomentowane w ściśle uporządkowanej hierarchii. Opierając się na bardzo bogatym materiale zaczerpniętym z korpusów językowych i osobistego archiwum, autor

zaprezentował niezwykle szczegółowo i wyczerpująco konstrukcje iteracyjne i eliptyczne wraz z ich różnymi podtypami i z odpowiednimi przykładami. Według autora poprzez tego typu konstrukcje w komunikacji nieformalnej realizują się dwie główne sprzeczne tendencje: a) dążenie do powtarzania części wypowiedzi poprzez dublowanie, kumulowanie nowych elementów itp. oraz b) dążenie do skracania wypowiedzi realizowane poprzez opuszczenia, przerwy itp. (s. 43). Oprócz reprezentantów tych dwóch typów konstrukcji, w tym samym rozdziale omówiono również wiele innych rodzajów konstrukcji składniowych języka potocznego występujących w bułgarskiej mowie potocznej, w tym rekonstrukcje, repliki bodźce, hiperbaty itp.

Kolejny rozdział, jak sugeruje jego tytuł *Szyk słów w ramach bułgarskiej mowie potocznej*, poświęcony jest zjawiskom związanym z umiejscowieniem poszczególnych części zdania w trakcie jego realizacji w warunkach mowy potocznej. Autor odkrył tutaj szereg przykładów odchyień od norm charakterystycznych dla szyku wyrazów w mowie literackiej. Na przykład w odniesieniu do podmiotu i orzeczenia okazało się, że w mowie potocznej znacznie częstsze w porównaniu do składni literackiej spotykany jest tzw. subiektywny szyk wyrazów, tj. kiedy podmiot znajduje się po orzeczeniu. Nierzadko również występują przypadki, w których orzeczenie znajduje się na końcu zdania oraz przykłady, w których przydawka jest w postpozycji w stosunku do określanego rzeczownika.

Rozdział pt. *Konkurencja spójników potocznych w bułgarskiej komunikacji ustnej* (s. 91–167) dostarcza bogatych i niezwykle ciekawych informacji dotyczących roli spójników w ustnej nieformalnej komunikacji werbalnej. Autor nie tylko przybliżył nam genezę tzw. *spójników potocznych* w języku bułgarskim (jak się okazuje, niektóre z nich są wynikiem kontaktów międzyjęzykowych na Bałkanach), ale także ujawnia ich *nieoczekiwane* funkcje i przypadki rywalizacji między nimi (np. substytucji) w określonych sytuacjach komunikacyjnych. Ogólny wniosek jest taki, że istota spójników i sposób ich funkcjonowania stanowią istotną cechę składni potocznej.

Część analityczną pracy zamyka rozdział poświęcony funkcjonalnej zamianie różnych typów konstrukcji składniowych (s. 168–179). Opisano w nim przypadki, w których konstrukcje parataktyczne w mowie potocznej pełnią funkcję konstrukcji hipotaktycznych i odwrotnie. W rozdziale tym szczegółowo omówiono również konstrukcje bezspójnikowe, które, jak się okazuje, są również cechą charakterystyczną komunikacji nieformalnej. Rozdział ten, podobnie jak poprzednie, kończy się wnioskami, które zwięźle, ale logicznie formułują wyniki analizy.

Po szczegółowej części analitycznej książki następuje zakończenie (s. 180–189), które świadczy o wysokiej umiejętności autora w zakresie podsumowania i przekazywania wiedzy w sposób zwięzły, ale treściwy. W tejże części w ramach 10 krótkich wniosków udało się sformułować najważniejsze wynikające z analizy spostrzeżenia. Odnoszą się one do: 1) specyfiki składni jako najważniejszej cechy mowy potocznej, 2) konstrukcji iteracyjnych jako najczęstszych komponentów składni potocznej, 3) konstrukcji eliptycznych jako charakterystycznej cechy mowy potocznej, 4) obecności innych specyficznych konstrukcji potocznych, takich jak rekonstrukcje i repliki bodźce, 5) specyfiki szyku wyrazów w mowie potocznej, 6) konkurencji spójników współrzędnych w mowie potocznej, 7) roli spójników podrzędnych w składni potocznej, 8) źródeł dialektalnych spójników potocznych, 9) konkurencji między konstrukcjami hipotaktycznymi i parataktycznymi w mowie potocznej, 10) ogólnych różnic składni potocznej w stosunku do składni literackiego języka bułgarskiego.

Na uwagę zasługuje obecność autentycznych wzorów bułgarskiej mowy potocznej, które umieszczono na końcu książki (s. 190–210). Stanowią one fragmenty mowy potocznej w sytuacjach nieformalnych, a także odcinki mowy potocznej z audycji telewizyjnych i radiowych. Wzory te mają istotną wartość dowodową dla tutaj zaprezentowanych badań, także mogą być wykorzystane jako materiał źródłowy dla badań nad innymi aspektami mowy potocznej. Bogata lista wykorzystanych i cytowanych publikacji również robi wrażenie i świadczy o wysokiej kulturze bibliograficznej autora. Zawarto tu wszystkie najważniejsze pozycje z badanej dziedziny – nie tylko w języku bułgarskim, ale także w języku angielskim, czeskim i greckim, co czyni książkę niezastąpioną pomocą i cennym punktem odniesienia dla innych podobnych badań.

Podsumowując, można stwierdzić, że książka Radosława Conewa jest dokonaniem zasługującym na uwagę i popularyzację w szerokim kręgu sławistycznym. Stanowi ona istotny wkład w badania nad składnią potoczną języka bułgarskiego i dobrą podstawę do badań porównawczych z innymi językami słowiańskimi. Przedstawiony przez autora tekst wyróżnia się nie tylko wnikliwą analizą teoretyczną i bogatym materiałem ilustracyjnym, ale także przystępnością dzięki zastosowaniu popularnej terminologii i zwięzłemu językowi, co jest rzadkością w przypadku stylu naukowego. Dzięki temu prezentowana monografia z pewnością znajdzie szerokie grono czytelników w osobach studentów, badaczy czy zwykłych miłośników języka, którym gorąco ją polecam.

REFERENCES

- Angelova 1994:** Angelova, Iskra. *Syntax of Bulgarian Colloquial Speech (in Comparison with Russian, Czech, Polish)*. Sofia University Press, 1994. [In Bulgarian: Ангелова, Искра. *Синтаксис на българската разговорна реч (в съпоставка с руски, чешки, полски език)*. София: УИ Св. Климент Охридски, 1994.]
- Todorova 2024:** Todorova, Bilyana. "A New Valuable Academic Work on Bulgarian Colloquial Syntax." *Orbis Linguarum*, vol. 22, issue 2 (2024): 191–193. [In Bulgarian: Тодорова, Биляна. „Нов ценен академичен труд, посветен на българския разговорен синтаксис.” *Orbis Linguarum*, т. 22, бр. 2 (2024): 191–193.]
- Radeva 2012:** Radeva, Penka. *Dynamics in the Syntax of the Modern Bulgarian Language*. Veliko Tarnovo St. Cyril and St. Methodius University Press, 2012. [In Bulgarian: Радева, Пенка. *Динамика в синтаксиса на съвременния български език*. Велико Търново: УИ Св. св. Кирил и Методий, 2012.]
- Tisheva 2014:** Tisheva, Yovka. *How the Modern Bulgarian Speaks*. Vol. 2: *Pragmatics and Oral Speech*. Sofia: FOCUS Foundation, 2014. [In Bulgarian: Тишева, Йовка. *Как говори съвременният българин*. Т. 2: *Прагматика и устна реч*. София: Фондация ФОКУС, 2014.]

PETAR SOTIROV (ПЕТЪР СОТИРОВ, PETAR SOTIROW), DR HAB. PROF. UMCS
Maria Curie-Skłodowska University in Lublin

 <https://orcid.org/0000-0003-4082-4592>

“Extensively And In-Depth on Bulgarian Colloquial Syntax.”

[Original title in Polish: „O bułgarskiej składni potocznej obszernie i dogłębnie.”]

Cyrillo-Methodian Papers, no 15 (2026): 205–209.

DOI: <http://dx.doi.org/10.17951/zcm.2026.15.205-209>

